

Цвілик К.М.

студентка,

Київський університет імені Бориса Грінченка

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕЙЗАЖ ХІХ СТОЛІТТЯ

З давніх часів виокремлювали пейзажу у самостійний жанр, він завжди виділявся з-поміж інших живописних жанрів мистецтва і користувався особливою прихильністю поціновувачів мистецтва. Впродовж століть людина милувалася неповторною красою оточуючого світу і намагалася передати свої враження й почуття в художніх образах.

Створення пейзажу зумовлено формуванням виразного художнього образу засобами композиції, перспективної побудови зображення, кольорового рішення твору.

Пейзаж – один з основних жанрів образотворчого мистецтва, що має досить тривалий період свого розвитку. Зображуючи пейзаж, художник має змогу показати своє ставлення до оточуючого середовища, передати власний емоційний стан, розкрити проблеми свого часу.

Пейзаж як середовище, як простір, в якому «живуть» і «діють» герої фрескових композицій, картин, рисунків, існує ще з часів античності. Втім, як самостійний жанр образотворчого мистецтва він формується наприкінці XV ст. і з'являється в малюнках Леонардо да Вінчі та акварелях Альбрехта Дюрера.

На мою думку ця сфера та увага до цього напрямку зухвало відставлена в оstonонь, але є одним із фундаментальних частин життя людей того періоду. Мистецтво давало поштовх на силу та боротьбу в дуже скрутні часи минулих століть. Необхідно пам'ятати про це та дякувати за можливість спостерігати за цим на полотнах українських митців.

Український пейзаж стає важливим інструментом самоусвідомлення нації, її ціннісного вибору та пошуку ідентичності. Традиційний український пейзаж на картині маслом це рукотворне особисте враження художника. Це його емоції та почуття. З політичною та складною ситуацією минулого емоцій було пре достатньо, щоб митці втілювали пережите на живописні полотна та чорно-білі графічні замальовки. Умови розвитку української художньої культури останньої третини ХІХ – початку ХХ ст. були непростими, передусім з огляду на історико-політичну ситуацію, в якій перебувала Україна. Позбавлена державності

і поділена між різними країнами, не мала єдності і у розвитку культурно-мистецькому. Загалом, можна умовно окреслити східноукраїнський та західноукраїнський мистецькі шляхи. Від другої половини XIX ст. все більшої сили набувають капіталістичні форми економічних взаємовідносин, відчутно інтенсифікуються урбанізаційні процеси, особливо на територіях, що входили до складу Російської імперії.

Історичний період з XIX – початок XX сторіччя – час, за світовими вимірами не вельми великий, проте в історії українського мистецтва, він позначений таким розмаїттям високих художніх досягнень та видатних імен, що по-праву може вважатися його «золотою добою»

В українському мистецтві з середини XIX ст. пейзаж стає одним з найпопулярніших жанрів, що сприяв створенню національного пейзажу, динамічному розвитку нових тенденцій, спрямованих на новаторський пошук втілення реального середовища. Пріоритетом для художників стала підкреслено загострена реалістичність зображеного, з акцентуацією соціально важливих моментів власне народного життя. Крім ідейної переорієнтації, відбувається й суто формальна зміна – ускладнюються композиції, зростає роль колориту, розширюється емоційна тональна його гама. Обов'язковими для художників стають пошук і віддзеркалення психологічної глибини в зображуваних образах. У композиційній типології побутової картини набуває поширення так звана «хорова композиція», коли одного або кількох головних героїв замінює масове зображення персонажів.

За останні два століття з-під пензля талановитих українських живописців з'явилося чимало шедеврів у пейзажному жанрі, які значно збагатили світове мистецтво. Сьогодні пейзажі В. Орловського, С. Васильківського, М. Ткаченка, В. Кричевського, С. Світославського, А. Куїнджі, П. Холодного, І. Труша, М. Бурачека, К. Трохименка, Г. Глюка, А. Ерделі, Е. Контратовича, Ф. Манайла, Й. Бокшая, А. Коцки, М. Глушенка, О. Шовкуненка, Т. Яблонської та багатьох інших прикрашають експозиції вітчизняних й зарубіжних музеїв і галерей. Пейзаж залишається надзвичайно популярним жанром і серед українських живописців нового покоління, які активно використовують у своїй творчості національні традиції й досягнення сучасного світового мистецтва.

Особливе місце в новаторських пошуках візуальної культури того часу належить графіці, виразно орієнтованій на реалістичні, демократичні образні та формальні дискурси. До традиційних форм

станкової та книжкової графіки додається журнальна, з'являється політичний плакат і карикатура.

Виняткове місце у системі образотворчих мистецтв останньої третини XIX – початку XX ст. посів живопис, засобами якого вдалося дуже виразно відобразити особливості саме національної культури.

Фактором нових позитивних змін в художньому житті XIX ст., крім розвитку фахової освіти, стало також заснування художніх музеїв Харкова (1886), Києва та Одеси (1899). Навколо музеїв утворилось коло активних культурних діячів, які самовіддано працювали, наповнюючи й опрацьовуючи колекції.

Доволі виразно на той час окреслилась одеська школа живопису. Одеські художники одні з перших звернулися до урбаністичної тематики, зображення життя сучасного великого міста у різних його проявах. Їх цікавили колоритні міські типажі, представники різних соціальних прошарків тогочасного суспільства – від бідних ремісників, вуличних торговців до заможних рантє, адвокатів, лікарів. Тематика міського життя у всій його повноті постає на картинах К. Костанді, П. Нілуса, С. Кишинівського, С. Буковецького, Ю. Р. Бершадського, Г. Ладиженського та інших художників-одеситів. Разом з тим одеська школа демонструє цікаві й відмінні зразки роботи у пейзажному жанрі, переважно з мотивами причорноморської південної природи. І цілком закономірно, що саме одесити зарекомендували себе як чудові мариністи. Отже, наприкінці XIX – на початку XX століття в українському живописі остаточно складається жанрова система, у якій чільне місце належить побутовому, портретному, пейзажному та історичному малярству, але разом з тим жанрову типологію розширюють батальні, історичні картини, а також анімалістка та натюрморт.

Український живопис XIX століття подарував світу певну кількість шедеврів для нинішнього покоління, а головне, що він зрушив думки та творчий поштовх митців на сьогоднішній день. Пейзаж, що з точністю передав тяжкі часи та дух, що непереможно працював кожного дня благополуччя усієї нації. Необхідно пам'ятати про національну ідею того часу про цілісність країни та намагатись нести її через мистецтво й сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Жабрюк А. А. Український живопис останньої третини XIX – початку XX століття. – Одеса: Либідь, 1990. – 312 с.
2. Рубан В. В. Образотворче мистецтво / Історія української культури у 5 т. – Том 4. Книга 2. – К.: Наукова думка, 2005. – 1293 с.